

Voorwoord

Op 23 juni 1868 werd de *Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis* opgericht. In de stichtingsakte, opgesteld door Dr. J.P. Heije, hoofdbestuurder van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, staat vermeld: ‘dat onze Maatschappij wel is waar, de onwraakbare Bescheiden voor die kunstglorie des Nederlandsche Volks heeft verzameld, nergelegd en aan het ligt gebragt, in de XII deelen der COLLECTIO OPERUM MUSICORUM BATAVORUM SAECULI XVI – doch dat voor ‘t overige de kennis en de studie dier kunstgewrochten en van hunne Scheppers, ten ontzent bijna alles te wenschen te over laat [...]’.¹

Inmiddels, honderdveertig jaar later, is de kennis op het gebied van de muziekgeschiedenis ver gevorderd en kan op de meeste Nederlandse universiteiten muziek als een aparte wetenschap bestudeerd worden. De laatste jaren komt bij deze studie de nadruk steeds meer te liggen op de context waarbinnen verschillende muziekstijlen zich ontwikkelen. Vooral de wisselwerking tussen muziek en maatschappij is in de muziekgeschiedenis een belangrijke rol gaan spelen. In welke omstandigheden komt een nieuwe muzieksoort tot stand? En welke invloed hebben muziekstromen op hun beurt op de maatschappij?

In dit themanummer van Groniek willen we een antwoord bieden op deze vragen aan de hand van vijf muziekstijlen uit de twintigste eeuw. Dat we onze aandacht op de twintigste eeuw richten, heeft te maken met het feit dat juist in deze eeuw verscheidende muziekstijlen, elkaar in zeer korte tijd opvolgden en bovendien een groot publiek wisten te bereiken. In chronologische volgorde zullen achtereenvolgens de volgende stijlen aan bod komen: de jazz, rock-'n-roll, protestmuziek, punk en hiphop. Van elk van deze muzieksoorten zal de ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling ervan worden geschetst binnen de maatschappelijke context.

In het eerste artikel wordt door Wouter Turkenburg de ontwikkeling van de jazzmuziek behandeld, waarbij de focus ligt op het *swing*tijdperk in de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw. De auteur meent dat het

1 Leo Samama, 'Muziek, wetenschap en maatschappij: enkele filosofische en praktische beschouwingen ter gelegenheid van het 25e lustrum van de VNM' in: *Muziek en muziekwetenschap in de Nederlandse cultuur. Beschouwingen bij het 125-jarig bestaan van de Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* onder redactie van Paul van Reijen (1994) 11-20; E. Reeser, *De Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis 1868-1943* (Amsterdam 1943) 10.

Voorwoord

verleidelijk is het ontstaan van de jazz te verklaren aan de hand van maatschappelijke ontwikkelingen, maar dat dit de kracht van de jazz zelf tekort doet. Jazz ontwikkelt zich niet als gevolg van maatschappelijke turbulenties, maar volgt op eigen kracht een eigen pad door de onbegrensde mogelijkheden van improvisatie en *swing*.

Ger Tillekens neemt in het tweede artikel de ontwikkeling van de popmuziek in de jaren zestig onder de loep waarbij de opkomst van de rock-'n-roll in 1955 en de doorbraak van de beatmuziek, beginnend met de Beatlemania in 1964, als constituerende momenten worden gezien. De toenemende welvaart en de groeiende onderwijsdeelname van de jaren zestig kunnen worden beschouwd als een lineaire voortzetting van de stijgende lijnen die in de jaren vijftig of eerder al waren ingezet. De muziek die het gebeuren begeleidde is volgens sommigen in historisch opzicht van minder belang.

Tillekens toont echter aan dat rock-'n-roll de behoefte aan een eigen vrijruimte voor jongeren articuleerde en daarmee ook de mogelijkheid tot de realisering daarvan opende. Op soortgelijke wijze proclameerde de beatmuziek de egalitaire verruiming van de openbaarheid die de culturele omslag van de jaren zestig kenmerkte. In beide gevallen liep de muziek voor de troepen uit.

Dat popmuziek een bron van politiek protest en verzet zou kunnen zijn was in de eerste vijftien jaar van de naoorlogse populaire muziekcultuur nagenoeg ondenkbaar. Begin jaren zestig werd dat ondenkbare toch bewaarheid: in de schoot van de Amerikaanse en later ook Britse en in mindere mate continentaal-Europese populaire muziek kwam een opvallende protestcultuur tot leven. Tussen 1964 en 1972 klonk de toon van protest nadrukkelijk door in de popmuziek. René Boomkens bespreekt in het derde artikel het ontstaan van deze protestcultuur en het politieke karakter van de protestmuziek.

In het vierde artikel behandelt Bill Osgerby de ontwikkeling en de invloed van de Britse punkmuziek in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Punk kan gezien worden als een culturele en politieke beweging die niet alleen uitwerking had op andere muziekgenres (zoals techno, hiphop en heavy metal) maar ook op verschillende velden buiten de muziek zoals films, mode, kunst, literatuur, televisie en anarchisme.

In het laatste artikel bespreekt Steven Vanden Broucke de hiphopcultuur die in de jaren zeventig in de Bronx te New York ontstond. Sociale achterstelling wordt vaak als een determinant van de creatieve beweging gezien.

Vanden Broucke verklaart in dit artikel waarom culturele vernieuwing en cultureel verzet vaker optreden binnen sociaal achtergestelde milieus, en hoe, of via welke mechanismen, dit in zijn werk gaat. Vervolgens behandelt hij de ontwikkeling van de hiphopbeweging.

Het supplement opent met onze rubriek 'Hoog van de Toren', waarin redactielid Lies Kombrink betoogt dat er in Nederland een schadelijke kloof is ontstaan tussen de perceptie van politiek bij de burger enerzijds, en de werkelijkheid van regeren anderzijds. In de rubriek Historisch Erfgoed bespreekt Stefan van der Poel op persoonlijke wijze de ontwikkeling van de synagoge aan de Folkingestraat te Groningen. Tot slot beschrijft Herman Langeveld in de rubriek Persoonlijkheden zijn fascinatie voor de politicus Willem Schermerhorn.